

AIESOPIMUS

Kuopion seudun liikennejärjestelmän jatkuvasta kehittämisestä vuosina 2020- 2025

**Liikennestrategiatyöryhmän hyväksymä
luonnos 23.1.2020**

1 SOPIJAOSAPUOLET

Tämä aiesopimus on tehty seuraavien osapuolien välille:

- Kaavin kunta
- Kuopion kaupunki
- Lapinlahden kunta
- Leppävirran kunta
- Rautalammin kunta
- Siilinjärven kunta
- Suonenjoen kaupunki
- Tervon kunta
- Tuusniemen kunta
- Vesannon kunta
- Pohjois-Savon liitto
- Pohjois-Savon ELY-keskus

2 SOPIMUKSEN TAUSTA

Tämä aiesopimus on sopijaosapuolten yhteinen näkemys Kuopion seudun liikennejärjestelmän kehittämisestä sekä lähivuosina toteutettavista ja edistettävistä toimenpiteistä. Sopijaosapuolet sitoutuvat toimivaltansa ja käytettävissään olevien resurssien puitteissa toteuttamaan ja edistämään hankkeiden ja toimenpiteiden toteutumista. Sopimuksen toteuttamista koordinoi Kuopion seudun liikennestrategiatyöryhmä. Sopimus on jatkoa vuonna 2005 solmitulle ja edellisen kerran vuonna 2014 päivitetylle aiesopimukselle.

Päivitystyö on toteutettu tiiviissä yhteistyössä osapuolten kanssa. Taustaksi on käyty läpi kuntien valtuustokauden strategiat liikenteen näkökulmasta. Tavoitevaiheessa pidettiin kolme alueellista päättäjätilaisuutta ja aiesopimusluonnos on käsitelty kuntien päätöksentekoelementtien lisäksi muun muassa Kuopion liitoskuntien pitäjäraadeissa.

Vuorovaikutuksen pohjalta valittiin tällä aiesopimuskaudella Kuopion seudulla painotettavat **Itä-Suomen liikennestrategian tavoitekohdat**:

- Ikääntyneille on kotona asumisen mahdollistavat liikkumis- ja kuljetuspalvelut
- Arjen matkoja varten on käytettävissä liikkumista helpottavia palveluita sekä taajamissa että haja-asutusalueilla
- Päivittäiset matkat on mahdollista tehdä joukkoliikenteellä kaupunkiseuduilla sekä suurimpien taajamien ja keskuskaupunkien välillä
- Matkojen ostaminen on helppoa ja ”liput” ovat yhteiskäyttöisiä
- Matkaketjun solmupisteissä kulkutavan vaihtaminen ja liityntä sujuva
- Kävely ja pyöräily taajamissa on helppoa ja turvallista
- Metsäteollisuuden puukuljetusketju turvaa häiriöttömän tuotannon
- Logistiikkayhteistyö tukee tehokkuutta ja synergiaetujen saavuttamista
- Pitkämatakaisten kuljetusten matka-aika on ennakoitavissa

Tärkeitä lähtökohtia sopimukselle ovat myös Pohjois-Savon maakunnalliset strategiset linjaukset, jotka tarkennetaan liikenteen osalta Pohjois-Savon liikennejärjestelmäsuunnitelmaan vuoden 2020 aikana. Suunnitelma pohjautuu Itä-Suomen liikennestrategian tavoitteistoon ja tarkentaa sen linjauksia maakuntatasolle.

Kansallisella tasolla sopimuksen lähtökohtana ovat hallitusohjelma ja sen pohjalta tehtävät lähivuosien valtakunnalliset liikenteeseen vaikuttavat strategiset linjaukset sekä toteutettavat toimenpiteet. Ilmastonmuutoksen torjunta ja sitä kautta esimerkiksi raideliikenteen, joukkoliikenteen, jalankulun ja pyöräilyn kehittäminen sekä liikkumisen ohjaus tulevat korostumaan aiempaa enemmän. Linjauksia tarkennetaan valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman laadinnan ja sen päivityskierrosten yhteydessä.

Liikennejärjestelmätyöhön vaikuttavat merkittävästi myös alueen maankäytön ja asumisen strategiset linjaukset. Kuopion kaupunkiseutu on lähtemässä mukaan MAL-sopimusmenettelyyn, jonka tarkoituksena on vahvistaa kuntien keskinäistä yhteistyötä, seudun kuntien ja valtion välistä kumppanuutta sekä osapuolien sitoutumista tavoitteita tukeviin toimenpiteisiin maankäytössä,

asumisessa ja liikenteessä. MAL-sopimusmenettely vaikuttaa vahvasti myös liikennejärjestelmätöihin. Suunnitelmalla on keskeinen lähtökohta MAL-sopimuksen valmistelussa. Kuopion seudun liikennejärjestelmäaiesopimuksen piiriin tulevat MAL-sopimuskeskustelujen pohjalta Lapinlahden ja Leppävirran kunnat. Aiesopimusosapuolista Kaavin, Rautalammin, Tervon ja Vesannon kunnat eivät kuulu MAL-sopimuksen alueeseen.

Toimintaympäristön muutoksia seurataan ja otetaan huomioon liikennejärjestelmän kehittämisessä osana jatkuvaa seudullista liikennejärjestelmätöitä, jota koordinoi sopimusosapuolten edustajien muodostama Kuopion seudun liikennestrategiatyöryhmä.

3 TOIMENPITEET

Aiesopimus sisältää keskeisimmät Kuopion seudun liikennejärjestelmän kehittämistoimenpiteet vuosina 2020–2025. Aiesopimus sisältää vain sellaisia toimenpiteitä, joiden rahoituksesta päättäminen on seudulla mahdollista. Yhden organisaation vastuulla tai päätäntävällässä olevia toimenpiteitä ei ole otettu mukaan tähän sopimukseen. Kunkin toimenpiteen vastuorganisaatiosta, rahoitusjaosta ja ohjauksesta sovitaan erikseen tarkemman ohjelmoinnin yhteydessä. Toimenpiteiden toteuttamiseen voi osallistua myös sopimuksessa mainitsemattomia osapuolia. Toimenpiteet ohjelmoidaan ja viedään sopijapuolten päätöksentekoon osana jatkuvaa liikennejärjestelmätöitä. Sopimuskauden aikana voi nousta esiin myös muita toimenpiteitä, joita ei tämän päivitystyön yhteydessä ole ollut tiedossa. Näiden toteuttamisesta tehdään erilliset päätökset.

Toimenpiteet on jaettu viiteen tavoitepriorisoinnin perusteella määritettyyn toimenpidekokonaisuuteen:

1. Julkisesti hankittujen kuljetusten tehostaminen ja avaaminen
2. Matkakettujen palvelutason parantaminen työ- ja opiskelumatkoilla
3. Jalankulun ja pyöräilyn edistäminen
4. Matkailuliikenteen kehittäminen
5. Elinkeinoelämän kuljetusten tehokkuuden parantaminen

Liikenneturvallisuuden ja esteettömyyden jatkuva parantaminen sekä ilmastonmuutoksen torjunta ovat lähtökohtia ja muodostavat reunaehdot kaikelle liikennejärjestelmän kehittämiselle.

3.1 Julkisesti hankittujen kuljetusten tehostaminen ja avaaminen

TP1: Toteutetaan alueellinen kyytipalvelu

SOTE- ja koulukuljetusten tehostaminen on erittäin tärkeää, jotta palvelutaso voidaan turvata. Kustannusten jatkuva kasvu tulee pystyä taittamaan ja samanaikaisesti tavoitteena on avata kuljetuksia entistä enemmän hyödyntämällä niin sanotut tyhjät paikat. Jatkossa on tavoitteena saada mukaan kaikki yhteiskunnan kustantamat kuljetukset erityisesti haja-asutusalueilla. Toimintamalli tulee toteuttaa siten, että se on taloudellisesti kannustavaa niin kyytien tarvisijoiden, liikennöitsijöiden, julkisten kuljetusten maksajien kuin kuljetusten käytännön organisoijan näkökulmasta. Toimenpide toteuttaa useita tavoitekohtia ja vastaa päättäjävaikeuden yhteydessä korostettuihin tarpeisiin, erityisesti haja-asutusalueiden liikkumismahdollisuuksien turvaamisessa. Kyytipalvelu toimii alustana myös muun muassa työ- ja opiskelumatkojen liityntäliikenteiden järjestämisessä. Alueellisen kyytipalvelun toteuttaminen on yksi jatkotoimenpide Kuopion seudun viisaan liikkumisen hankkeelle.

Koska kysymyksessä on erittäin laaja kokonaisuus ja kuljetusten tulee toimia ja jatkaa saumattomasti kehittämishankkeesta riippumatta, toimenpide tulee jakaa jatko-ohjelmoinnin yhteydessä selkeisiin, aiesopimuskaudelle aikataulutettuihin osavaiheisiin. Näitä ovat esimerkiksi vastuuorganisaatiosta päättäminen, kehittämishankkeen rahoitusmallien selvittäminen, palveluiden sisällön sovittaminen palveluohjaukseen sekä tarvittavien informaatio-, tilaus- ja maksujärjestelmien teknisten vaatimusten määrittäminen ja hankinta. Vapaiden paikkojen myyminen kuljetuksiin edellyttää myös tehokasta brändäystä, viestintää ja markkinointia.

Vastuu: Kuopion kaupunki/vetovastuu, Ely-keskus, muut osapuolet

3.2 Matkaketjujen palvelutason parantaminen työ- ja opiskelumatkoilla

TP2: Parannetaan avoimen joukkoliikenteen vuorotarjontaa ja kulkumuotojen yhteistyötä, lyhennetään matka-aikoja, kehitetään lipputuotteita ja informaatiota sekä parannetaan liityntäyhteyksiä seudullisiin solmuihin.

Vt5:n ja Vt9:n linja-autoliikenteen palvelutasoa parannetaan. Tämä edellyttää nykyisen kaltaisella joukkoliikenteen organisointimallilla selkeää lisäpanostusta linja-autoliikenteen hankintaan keskeisille työ- ja opiskelumatkojen yhteysväleille. Realistiset kehittämistoimenpiteet tarkennetaan ja konkretisoidaan yhteistyössä toimivaltaisten viranomaisten kesken (2021-2022). Pohjana toimii päivitettävä Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikenneohjelma 2030 Kuopio-Siilinjärvalueella sekä ELY-keskuksen palvelutasopäätökset.

Suonenjoki-Kuopio-Siilinjärvi-(Lapinlahti) -välillä sovitetaan yhteen juna- ja linja-autoliikenteen palveluita ja varmistetaan syöttö- ja jatkoyhteyksien toimivuus. Yhteensovittaminen on jatkuvaa toimintaa, jonka tavoitteena on turvata niin joustavat päivittäisen liikkumisen mahdollistavat palvelut kuin sujuvat liitynnät kaukoliikenteeseen.

Runkoyhteyksien ulkopuolella kokeillaan uudenlaisia syöttöliikennepalveluja työ- ja opiskeluliikenteen solmuihin. Tavoitteena on mahdollistaa työ- ja opiskelumatkoja ilman henkilöautoa myös haja-asutusalueilta. Säännöllisen reittiliikenteen järjestäminen on erittäin haastavaa, jos kysyntää on vähän tai se ei ole säännöllistä. Yhtenä mahdollisuutena aiesopimuskaudella pilotoidaan ja saatavien kokemusten pohjalta mahdollisesti myös otetaan käyttöön alueelliseen kyytipalveluun (TP1) liitetty työ- ja opiskelumatkojen syöttöliikennepalvelu (2023-) markkinointitoimenpiteineen. Palvelun kysyntää tuetaan pysäköintipolitiikalla Kuopion keskustassa ja Savilahdessa. Keskeisiä toimijoita ovat taksirytykset ja muut uusia liikennepalveluita kehittävät ja toteuttavat yrittäjät.

Vastuu: ELY-keskus/vetovastuu, muut osapuolet

TP3: Kehitetään työ- ja opiskelumatkojen seudullisia solmuja (Suonenjoki, Riistavesi, Siilinjärvi ja Kuopion keskeiset solmut) sekä toteutetaan pääpysäkit seudun nykyisiin ja entisiin kuntakeskuksiin

Selvitetään seudulliset työ- ja opiskelumatkojen solmut ja laaditaan niiden kehittämisohjelma (2021-2022). Ohjelmassa määritetään toimenpiteet joukkoliikennereittien keskittämiseksi yhteistyössä liikenneittäjien kanssa, liityntäpysäköinnin kehittämiseksi, latauspisteiden toteuttamiseksi, informaation parantamiseksi sekä muiden mahdollisten lisäarvopalveluiden saamiseksi seudullisiin solmuihin.

Kuopion kaupunkialueen solmut tarkastellaan erikseen. Yhtenä lähtökohtana on Savilahden liityntäpysäköintitarkastelu, jossa on kartoitettu mahdollisuudet ohjata pysäköintiä alueen ulkopuolelle ja varmistaa liityntäyhteydet. Kuopion matkakeskus toimii seudullisena solmuna, mutta on myös yksi keskeinen valtakunnallinen solmu. Erityisesti nopeat, miellyttävät ja sujuvat liitynnät paikallisliikenteeseen tulee varmistaa.

Seudun keskeisten taajamien pääpysäkit toteutetaan ELYn pääpysäkkiselvityksen ensimmäisen vaiheen periaatteiden mukaisesti. Kaavin ja Tuusniemen pääpysäkit toteutetaan suunnitellusti (2020). Muiden taajamien pääpysäkkien sijainti, kehittämistarpeet ja toteuttamismallit määritetään vuosina 2021-2022 ja toteutetaan vuosina 2022-2023. Pääpysäkkien toimivuus on välttämätön edellytys työ- ja opiskeluyhteyksien kehittämiseksi.

Vastuu: ELY-keskus/vetovastuu, muut osapuolet

TP4: Selvitetään lähijunaliikenteen edellytyksiä

Selvitetään työmatka- ja opiskeluliikenteen näkökulmasta nykyistä junaliikennettä täydentävien lähijunavuorojen toimintaedellytykset välillä Suonenjoki-Kuopio-Iisalmi. Mahdollisissa toimenpiteissä otetaan huomioon yhteensovittaminen linja-autoliikenteen kanssa (TP3) sekä voidaan toteuttaa myös TP2:ta täydentävänä toimenpiteenä.

Vastuu: Kuopion kaupunki/vetovastuu, Pohjois-Savon liitto, radanvarren kaupungit ja kunnat

3.3 Jalankulun ja pyöräilyn edistäminen

TP5: Liikenneturvallisuuksuunnitelmiin kirjattujen taajamien kehittämistoimenpiteiden toteuttaminen

Jalankulun ja pyöräilyn edistämisen merkitys korostuu erityisesti taajamien sisäisillä matkoilla. Kuntien liikenneturvallisuuksuunnitelmissa on tarkasteltu kattavasti taajamien liikenneympäristöjen kehittämistarpeet. Suunnitelmissa on otettu huomioon eri käyttäjäryhmien tarpeet ja esimerkiksi esteettömyyden parantaminen on yksi tärkeä suunnittelun tavoite. Liikenneturvallisuuksuunnitelmien hyödyntäminen varmistetaan muun muassa seuraavilla toimenpiteillä:

- Varataan vuosittain resurssit kuntien ja ELY-keskuksen budjetteihin ja otetaan liikenneturvallisuuksuunnitelmissa priorisoidut toimenpiteet huomioon kaikissa taajamien infratoimenpiteissä.
- Jatketaan aktiivista liikenneturvallisuus- ja liikkumisenohjaustyötä osallistumalla toimijahankkeeseen ja hyödyntämällä liikkumisen ohjauksen valtion avustukset.
- Hyödynnetään tieliikenneturvallisuuden valtionavustus ja valtion investointituki jalankulun ja pyöräilykehittämishankkeisiin.

Vastuu: ELY-keskus/vetovastuu, kunnat

TP6: Kehitetään pyöräilyn olosuhteita taajamissa

Pyöräilyn merkitys on kasvamassa. Sen rooli korostuu myös valtakunnallisessa liikennepolitiikassa ja liikennejärjestelmätyössä. Sähköpyöräilyn suosio kasvaa ja se mahdollistaa nykyistä pidemmät pyöräilymatkat. Pyöräilymatkailu on nousussa oleva matkailun muoto.

Pyöräilyä ei ole otettu tarpeeksi hyvin huomioon taajamissa. Pyöräilyn pääreiteillä on epäjatkuvuuskohtia ja pyörän paikka keskustojen liikenneväylillä on epäselvä. Pyöräilyolosuhteiden parantamisessa hyödynnetään liikenneturvallisuuksuunnitelmien ohella 2010 valmistunut seudullinen kevyen liikenteen strategia. Aiesopimuskaudella toteutetaan muun muassa seuraavat toimenpiteet:

- Laajennetaan 2019 valmistunut Kuopion pyöräilyn kehittämisohjelma soveltuvilta osiltaan seudulliseksi.
- Tehdään laatuikävätkennukset (tai vastaava pyöräilyväylien priorisointi) kaikissa seudun taajamissa ja varmistetaan kunnossapidon yhtenäisyys.
- Määritetään taajamakohtaisesti realistiset pyöräilyolosuhteiden kehittämistoimenpiteet.
- Selvitetään ja ohjelmoidaan pyöräpysäköinnin kehittäminen (liittyy tiiviisti matkaketjujen solmupisteiden ja taajamien pääpysäkkien kehittämiseen).
- Pyöräilymatkailu otetaan yhtenä keskeisenä käyttäjäryhmänä huomioon kunnossapidossa sekä suunniteltaessa ja toteutettaessa väylähankkeita tai erillisiä pyöräilyympäristön kehittämishankkeita.

Vastuu: ELY-keskus/vetovastuu, kunnat

3.4 Matkailuliikenteen kehittäminen

TP7: Kehitetään Tahkon yhteyksiä ja kestäväää liikkumista

Selvityksen pohjalta priorisoidut toimenpiteet on jaettu neljään kokonaisuuteen, joiden toteuttamiseksi on laadittu tarkat kuvaukset sekä määritetty vastuutahot ja aikataulut. Toimenpidekokonaisuudet ovat:

- Alueen toimijoiden välisen yhteistyön kehittäminen
- Olemassa olevien liikkumispalvelujen laajentaminen Tahkolle sekä Tahkon alueella (vaatii lisää resurssien kartoittamista ja markkinoinnin parantamista)
- Liikkumisinformaation saavutettavuuden ja laadun sekä sen kokoamisen ja jakamisen prosessien parantaminen.

Vastuu: Kuopion kaupunki/vetovastuu, ELY-keskus

3.5 Elinkeinoelämän kuljetusten tehokkuuden parantaminen

TP8: Varaudutaan mahdollisten elinkeinoelämän investointien rakentamisen ja tuotannon aikaisten kuljetusten edellyttämien liikenneinfran kehittämistoimenpiteiden toteuttamiseen

Suunnitteilla oleviin isoihin liikenteeseen vaikuttaviin investointeihin varaudutaan ennakoimalla investointien edellyttämiä infran ja kunnossapidon kehittämistarpeita laajassa yhteistyössä kuntien, maakunnan ja valtion liikennehallinnon kesken. Liikennejärjestelmätyön kautta varmistetaan, että liikenne ei aiheuta pullonkauloja investointien toteuttamiselle ja että investointien edellyttämät toimenpiteet saadaan sovitettua muuhun seudun liikennejärjestelmän kehittämiseen. Keskeisenä lähtökohtana toimii vuoden 2020 aikana laadittava Itä-Suomen logistiikkaselvitys.

Vastuu: ELY-keskus/vetovastuu, kunnat

TP9: Mahdollistetaan vuonna 2019 annetun asetuksen mukaisten pitkien ajoneuvoyhdistelmien liikennöinti keskeisillä reiteillä

Valmistellaan seudulliset periaatteet, miten uuden asetusten mukaisten pitkien ajoneuvoyhdistelmien liikennöinti mahdollistetaan sekä maanteillä että katuverkolla. Lähtökohtana on, että tarvittavia täsmätoimenpiteitä esimerkiksi liittymien avartamiseksi toteutetaan, kun tarpeita ilmenee. Tavoitteena on, että toimintamallit kuntien, ELY-keskuksen ja tarvittaessa myös Väyläviraston kesken ovat tiedossa ja tarpeisiin voidaan reagoida nopeasti. Konkreettisia toimenpiteitä ovat muun muassa Vt9:n ramppien parantaminen Suonenjoen kohdalla vuonna 2019 tehtyjen tarkastelujen pohjalta, Vt9:n elinkeinoalueen liittymä Tuusniemen kohdalla ja Kuopion liikennevaloetustarpeiden määrittäminen. Toimenpiteitä suunniteltaessa varmistetaan, ettei liikenneturvallisuus heikene esimerkiksi liittymiä avarrettaessa.

Vastuu: ELY-keskus/vetovastuu, kunnat

TP10: Mahdollistetaan yhdistetyt kuljetukset Itä-Suomen logistiikkakeskuksessa

Ilmastomuutoksen torjunta ja tavoitteet raidekuljetusten lisäämiseksi kasvattavat tarvetta Itä-Suomen logistiikkatoimintojen keskittämiseksi ja ohjaamiseksi kestävämpiin kuljetusmuotoihin. Pitkän tähtäyksen tavoitteena on keskittää logistiikkatoimintoja ja niiden lisäarvopalveluita Kuopioon Matkuksen alueelle (Itä-Suomen logistiikkakeskus). Toimintojen keskittäminen on mahdollistettu maankäytön suunnitelmissa ja alueelle on mahdollista toteuttaa muun muassa yhdistettyjen juna-autokuljetusten terminaali. Aiesopimuskaudella varaudutaan toteuttamaan eteläinen yhteys (radan alitus) asemakaavan ja alustavien suunnitelmien mukaisesti sekä varmistetaan, että yhdistettyjen kuljetusten terminaali voidaan alueelle perustaa.

Vastuu: Kuopion kaupunki

4 SEURANTA JA SOPIMUKSEN PÄIVITTÄMINEN

Aiesopimuksen toteutumista seurataan Kuopion seudun liikennestrategiatyöryhmän kokouksissa osana seudullista liikennejärjestelmätyötä. Tämän lisäksi aiesopimuksen toteutumista seurataan yleisellä tasolla myös Itä-Suomen liikennejärjestelmätyöryhmässä.

Kuopion seudun liikennestrategiatyöryhmä seuraa tämän sopimuksen toteutumista säännöllisesti. Työryhmä tekee esitykset tarvittavista tarkistuksista. Sovitut muutokset ja niiden perustelut kirjataan. Vähäiset muutokset aiesopimuksen sisältöön hyväksytään seudun liikennestrategiatyöryhmässä. Merkittävät muutokset hyväksytetään tarvittaessa päätöksentekijöillä. Hyvissä ajoin ennen aiesopimuskauden päättymistä sovitaan uuden aiesopimuksen valmistelusta ja varmistetaan kytkentä muuhun liikennejärjestelmän kehittämiseen liittyvään suunnitteluun. Aiesopimus päivitetään tarvittaessa, jos aiesopimuskaudella laaditaan merkittäviä seudullisia strategioita (esim. MAL-selvitykset tai aluerakennemallin ja liikennejärjestelmäsuunnitelman päivitystyöt).

Seudun liikennestrategiatyöryhmä seuraa myös Itä-Suomen liikennestrategian toteutumista ja varmistaa seudun kannalta keskeisten asioiden huomioon ottamisen myös Itä-Suomen tasolla.